

סאטירה

זוהרו של זוהר

יכולתי לפתוח את התוכנית, ולהגיד ש'באתי הרגע מקונצרט של יצירות שטראוס בהיכל התרבות, וזה מזכיר לי את שטראוס' אבל זה רמז יותר מדי שקוף. לעומת זה אני מכיר יותר אחד בשם שטראוס, וזה מזכיר לי... האישה הזו שהתפטר, בעניין הזה של שפיגל. אני לא מבין מה רוצים ממנו. הוא פשוט פעל לפי השיטות שהוא מכיר. תראה, הוא לא היה נאצי. על זה אין הוכחות. אבל הוא גם לא אומר שהוא היה אנטינאצי. כל ההתנפלות של העיתונאים עליו זה עניין מכוער. זה לא נימוסי. סוף-סוף הוא חבר אישי של שמעון, רגע, לא של שמעון ישראלי. זאת אומרת שגם השם עון הזה עושה הרבה הצעות יחיד. הוא לא הנה סתם ככה. הוא בא לסיור ליימוס.

הוא עשה הרבה בשבילנו -- בזמן ה'מלחמה הוא היה סרן בצבא הגרמני. עשה הרבה מאוד בשביל לי ושמ. אני לא יודע אם לי ושמ היה קט, לולא אנשים כמו שטראוס.

סיפר לי אחד ממשרד-הבטחון, שהוא בא לראות איך מחזיקים את אהרון כהן בבית סוהר, לפי חוק שאפילו השופט העליון לנדוי קבע, שאין הדעה טובלתו. אבל אמרו לי שהעניין של אהרון כהן הוא לא אקטורי. אלוהי הוא כבר יושב שנתיים. הוא לא קיבל חנינה מהנשיא. אבל זה יכול להיות שה'נשיא יקבל הוראה לא לשחרר אותו? מי הנשיא אצלנו מקבל הוראות? אולי בעצם משרת הנשיא היא די מיותרת. למה ש'ראש הממשלה לא יהיה גם נשיא? שימו לב, אני אומר: גם נשיא ולא: רק נשיא. ידברתי בעניין הזה עם חזקיה אישכ"ת. הוא אומר שדווקא צריך נשיא. קודם-כל שיהיה. אף פעם אי-אפשר לדעת בשביל מה יצטרכו אותו...

כך מחתיל אורי זוהר את תוכנית-היחיד הראשונה שלו, בקאברט הספרותי ב'חמאם. הוא עומד על כמה חסרת הפאורה, בעמדיה חופשית, ידיו בכיסים מכנסיו הבל-תימגוהים. הוא אינו עושה דבר, רק עומד ומשוחח שיחת-רעים חופשית, עם הקהל ה'יושב סביבו. הוא אינו מנסה להצחיק או לשעשע, רק עניניו השוכחות צוחקות, ו'חיוך ועזיר בביתו פיו מעיד כי הוא אינו רק מדקלם, אלא מתכוון לכל מה שהוא אומר. מתרגע הראשון הוא מצליח ליצור קשר הדוק עם הקהל. כל משפט מסתיים בחוק המוגלגל המתגלגל באולם. אפילו אנשים שאינם משלימים כל כך עם הדעות שביעורי אורי, נאלצים להיחטף בחזקת. הוא מצליח על ימין ועל שמאל, כשבמרכזו דב'ריו מאורעות אקטואליים, ובקסם האישי לנושא.

יש יותר מדי ביקורת בארץ הזאת. הר' בה יותר מדי. הורידו את ערך הלידה, שכל אחד יכול להגיע אליה -- זה לא מוצא חן בעיניהם. מכרו לבן-עמי דונס אדמה בלידה, גם לא מוצא חן בעיניהם. מה יש? הוא שומר את זה בשבילו? הוא מוכר את זה הלאה...

אני קורא הרבה כותרות של עיתונים. למשל, קראתי בהד-החינוך (אני קורא עיתון-נים שלא מניעים לציבור הרחב, כמו דבר, דבר הפועלת), והיה כתוב שם, שההנהלה והמורים של בית-ספר ניר משתתפים בצע'רה של נירה ליברמן, ולא של מירה ליבר'מן. כפי שפורסם בטעות. אני רוצה להזכיר לכם שהד-החינוך זה ירחון. איזה חודש קשה עבר על מירה.

אני חושב שלא נתנים לנוער בארץ חינוך נכון. מטריים להם את סיפור שלגיה ושבעת הנמדים. הם יכולים לחשוב: מה עשתה שלגיה עם שבעה נמדים כל כך הר' בה זמן ביער? נמדים, נמדים, אבל הבנת'מה, שהנוער צריך לקבל את עובדות ה'חיים. יש לי שאלה בחשבון: נניח שתקציב'הבסחון הוא 360 מיליון לירות בשנה. אני יודע שזה יותר. ב'ג'וריון עומד על ה'ראש כל יום חצי שעה והולך ברגל שני'תיים. לפי ההוראה של פלדנרקייז אסור ל'דבר איתו בזמן הזה מילה. השאלה היא: כמה מוציא שמעון פרס ליום, מבלי להגיד לב'ג'וריון מילה?

איזה מזל שלאפיפור אין אשה. אם היתה לו, היא יכלה עוד לבקש שישאירו לה את קריית הוואיקן, להנצחת זכרו. וכך, במשך למעלה משעה, משוחח אורי על ענייני דיומא, בחריפות שלא היה לה

תקדים בסאטירה הישראלית. שר שירי, ומנהל דורשיח עם קולו של דויד ב'ן גוריון, כפי שהוקלט מנאומיו. החומר עצ'מו הוכן עבורו על-ידי ד'ן ב'ן-אמוץ, חיים חפר ועמוס קינן, אך אורי מוסיף לו את הנופך האישי, המצליח להפוך את הקאבא'רט הספרותי, כבר בפתיחתו לערב של בידור סאטירי ממדרגה ראשונה.

תיאטרון

יזבי של מכונה

רוב מהומה על לא דבר (התיאטרון הקאמרי; מאת ויליאם שקספיר; בימוי, תפאורה ותלבושות -- ליאונרד סטקל) היא מיפגן כוח של בימוי. זוהי הצגה שכל מה שיש בה: המחזה, השחקנים, התפאורה, התאורה והתלבושות, אינם אלא משרתיו של אדם אחד, המפגין בעזרתם את כשרונו ויכולתו -- הבמאי השחיצי ליאונרד סטקל. למרות שאינו מופיע על הבמה, הוא נמצא שם בכל רגע ובכל פינה. הוא מדבר מגורנו של השחקנים, מטביע את נוכחותו על הבמה דרך קרשי התפאורה.

לרגע נזמית ההצגה למכונה מסובכת, מרובת גלגלים, צירים, גלגלי שיניים, מנו'רות ושאר חלקים זרים ומזוירים. כשהיא מופעלת עומד הצופה משתומם ומתפעל ממרוצתה, מהתיאום וההרמוניה השוררים בה. אלא שבסופו של דבר אין מכונה זו יוצרת שום דבר, מלבד עצם פעולתה שלא נועדה אלא להציג את גדולתו של מפעילה.

עוד כיבוש של חנה. אבל בתיאטרון הישראלי יש גם בהצגה שכל כוחה הוא בשטפה ובקיבצה, משום חויה ולוא גם חויה אסתטית בלבד. שטקל לא הציב לעצמו בהעלאת הקומדיה הקלושה למדי של שקס'פיר, העוסקת בשיכוכי אהבים בחצר אצ'רים איטלקיים, ושהמתח הדרמטי שלה מופק רק על-ידי שרשרת של מתיחות ורמאויות קטנות, כל מסרות נשגבות. אם חתר להשיג על הבמה רק קלילות ועליונות, השיג את מטרותו במלואה.

שני אמצעים עזרו לו בכך. קודם כל התפאורה, שבנה בעצמו. והיה תפאורה בל'תי דקורטיבית, שאינה מהוה רקע לעלילה ולא נועדה גם ליצור אווירה או סמלים. היא פשוטה בתכלית, הופכת את הבמה ל'מבוך של דלתות, כניסות ויציאות, המאפ'שרות לשטקל לשחק בכמה כרצונו ללא א'הגבלות. האמצעי השני הוא השתלטות מוח'לטת על השחקנים. שטקל לא הניח כמעט לאיש משחקניו הקאמרי להשחק את עצמו, בשיגרה שהוא והצופים רגילים לה. הוא הציב שחקנים ראשיים כמו אורי לוי, יהודה פוקס ואברהם חלמי בתפקידים מש'ניים קטנים, הפך אותם לגיבורי ההצגה. הוא הביא לכך ששחקן חזיר כמו ניסן יתיר יקצור בתפקיד פעוט, גל של מחיאות כפיים תוך כדי הצגה. וששחקן ראשי כמו יוסי דיין יראה בפעם הראשונה מזה זמן רב סימפאטי ולבבי. היחידה שאינה נכנעת ל'מרותו של שטקל היא חנה מרון בתפקיד'הקלאסי של ביאטריקס, ודומה ששטקל נכנע להסכים לאיי-כניעה זו. חנה מרון, שובבה ועוקצנית, מליאת חיים וזון, הוסיפה לה ב'תפקיד זה הישג מפואר לרשימת כבושיה.

אירין פאפאס ב'אלקטרה'

קולנוע

סרטים

אלקטרה בלי תסביכים

אלקטרה (1959, תל-אביב; יוון) היא הדמות ששילבה ביותר את דמיונם של הסרטאיגונים היחנים הקלאסיים. שלושת הגדולים, איסכילוס, סופוקלס ואוריפידיס, הקדישו לה טרגדיות מיוחדות ועסקו ב'דמותה גם במחזות אחרים, עד שהפכה לסמל'האשה בעלת היצרים הקיצוניים והעצומים ביותר.

אלקטרה היא בתו של אגממנון, שנאלץ להקריב את אחותה הבכירה קרבת לאלה ארטמיס, על מנת שתתן לאניותיו לצאת בשלום מהמערכה. אחרי עשר שנות העדרות הוא חוזר לביתו, שם הוא נרצח על-ידי אשתו הנואפת, קליטמנסטרה, גם מפני שזנתה עם אגיסתאוס, קרובו של המלך, וגם מתוך קנאה על שהביא עמו מן הקרב את השבויה קסנדרה כפילגש. אלקטרה עצמה נשארה בבית אמה, שעה שאחיה הקטן אורסטס נמלט אל מחוץ לגבולות הממלכה. קליטמנסטרה משיאה את אלקטרה לאיכר עני וזקן, בביתו היא מתגוררת עד שחוזר אחיה, ויחד הם נוקמים את רצח אביהם במכאלי קאקיאניס את סרטו.

בשקט נורא ודומיה מעיקה. בנגוד לכמאי קולנוע אחרים, שניסו להלביש את טרגדיות יוון בלבוש מודרני, נשאר קאקוי'אניס נאמן למקור, הן בתיאור רגע התקופה והן בסגנון הריאליסטי. בניצול נפלא של גווני השחור והלבן למיניהם בצילומי הסרט,

'רוב מהומה על לא דבר' ב'קאמרי' הכל לשרות הבמאי

בשקט העוצר נשימה הפרוש של גבי צילוי'מיו, ובהפקת משחק, שעל אף היותו פאתי'טי הוא נוגע ללב בעצמתו, מצליח קאקוי'אניס להכניס את סרטו למסגרת טראגית'פיוטית מעבר לגבולות הטקסט של אורי'פידיס.

הוא מגיש את הטרגדיה בסגנון הפוך לסגנון הקלאסי של העלאת הטרגדיה על הבמה, שהוצג לפני שנה בארץ על-ידי להקת תיאטרון יוגוטי. בניגוד לצעקנות ולהבעה הקולנית של הרגשות שם, מציג קאקיאניס את הטרגדיה בשקט נורא, בלחי'שות עצורות של הטקסט, בדומיה טראגית'הנשברת רק לקראת שיאו של המחזה. בפיתוח הרמיזות הוא מתרכז בעיקר על דמויותיהן של אלקטרה (אירין פאפאס) ו'קליטמנסטרה (אלקה קאסטלי). בהתאפקות ובצעירת הרגשות של פאפאס יש יותר כוח מאשר בכל זעקה שהיא.

כיצירה קולנועית זהו סרט מרתק הכובש את הצופה ומביאו לידי אותו קאתרויס, ש'הסרטאיגונים יעדו למענו את כתיבת מח'זותיהם.

מים מיני-רעלים

דו"ח ציפמן (אנטי, תל-אביב; אר'צות-הברית) הוא הסרט האנטי-אמריקאי ב'יותר שנוצר בהוליווד. ספק אם מישוה ממשמיצה הגדולים ביותר של האומה ה'אמריקאית היה מצליח לעשות את מלאכתו ב'יתר כשרון מאשר אותו נטיך בד, דאריל זאנוק.

כי הסרט, המבוסס על רומן רב-מכר ב'נוסח פייטון פליט, מציג את בני האומה האמריקאית לא רק כעדה של מטומטמים רפי שכל ואינפאנטילים, אלא גם חושף את מערומיה של האשה האמריקאית, מציג אותה כמופרעת ללא תקנה בתחום חיי'המין.

זהו סיפורן של ארבע נשים בפרבר עשוי רים אמריקאי, שחיי המין שלהן מתגלים שעה שמיגע לאקום צחת חוקרים של אחד, ד"ר ציפמן, העורך מחקר סטאטיסטי בעק'בות ד"ר קונסי. אם אחרי שראו סרט זה, יאבה צופה כלשהו לגעת באשה אמריקאית, הוא חייב להיות מופרע-מין בעצמו.

כל התזמורת אונסת. מה שמשותף לכל ארבעת גיבורות-המין היא העובדה שכולן חיות חיי עושר ורחחה בחילות מפוארות, ואין להן דבר שיעסיק אותן, מלבד המיטה. האחת (קלייר בלום) היא גרושה נימפומאנית, שגם אחרי שהיא נאני'סת על-ידי תומורת ג'או שלמה, היא מעדי'פה סוג זה של יחסים על חוסר גברים ב'כלל. השניה (שלי וינטרס) אינה מוצאת יותר סיפוק בעלה, בוגדת בו עם במאי'צניה, מפוקפק ונשוו. השלישית (ג'ין פוג'דה), היא אלמנה פריג'ידיה, קרה בקרחון, שאינה מסוגלת להתמסר לגבר. ואילו ה'רביעית חיה חיי אושר עם בעלה, אבל ה'מדת לה בשעות הפנאי שחקני כדור-בסיס חטובי גוף על שפת-הים.

כל הקולקציה המפוארת הזו נראית עוד אנושית לעזות הגברים הסובבים אותה. אלה חדלי-אישים, חסרי-מין, ילדים שלא הגיעו לבגרות ובמיקרה הטוב ביותר הם אנסים חולניים. תוך כדי מהלך הסרט, מת'מוטטות כל הארבע תחת משא המין ה'כבד מנשוא שלהן, עד שלקראת הסוף מוצ'אות שתיים מהן את עצמן שוב בזרועות בעליהן, הנימפומאנית מתאבדת ואילו ה'פריג'ידיה מוצאת את אושרה בחיקו של חוקר מין (אפרם צימבליסט).